

خلاصه نکات مهم

روانشناسی تربیتی

با هم رشد می کنیم

نکات مهم روانشناسی تربیتی

۱ آموزش به فعالیتهای از پیش طرح ریزی شده ای گفته میشود که با هدف ایجاد یادگیری در بین دانش آموزان یا دانشجویان بصورت کنش متقابل با رابطه دو جانبه انجام می شود. آموزش کار اصلی معلم است منظور از کنش متقابل مبادله گفتار با اعمال بین معلم و دانش آموز است که به جریان آموزش و یادگیری جهت میدهد.

۲ فعالیتهای اصلی آموزشی به چهار مرحله تقسیم شده اند: مرحله ی: فعالیتهای پیش از عمل آموزش نام دارد

❖ مرحله ی ۱- معرف فعالیتهای پیش از عمل آموزش و ضمن عمل آموزش است.

❖ مرحله ی ۲- فعالیتهای ضمن عمل آموزش است.

❖ مرحله ی ۳- فعالیتهای ضمن عمل آموزش و پس از عمل آموزش است.

۳ تهیه و تدوین اهداف آموزشی اولین مرحله از مراحل فعالیتهای معلم است. سه اصل انتخاب هدفهای کلی عبارتند از:

(۱) نیازهای فراگیران

(۲) نیازهای جامعه

(۳) نظر متخصصان موضوع های درسی

۴ مهمترین هدف فعالیتهای آموزشی معلم ایجاد فرآیند یادگیری در دانش آموزان و دانشجویان است. اهداف آموزشی بر حسب رفتار و اعمال مشاهده پذیر و سنجش پذیر یادگیرندگان بیان می شود به اهداف قابل مشاهده و قابل اندازه گیری اهداف رفتاری گفته می شود.

۵ نخستین گام در نوشتن اهداف آموزشی رفتاری بیان اهداف در چارچوب عبارات و جملات روشن و قابل اندازه گیری است. علاوه بر بیان اهداف بصورت عملکرد یادگیرنده باید دارای ۲ ویژگی شرایط عملکرد و ماک عملکرد نیز باشد.

۶ اهداف آموزشی رفتاری را میتوان به ۳ دسته، اهداف پایانی نهایی، اهداف واسطه ای بین راه و اهداف ورودی تقسیم می شود اهداف پایانی عبارتست از آنچه که یادگیرنده باید در پایان درس یا دوره آموزشی انجام دهد اهداف واسطه ای عبارتست از اعمالی که یادگیرنده بعد از یادگیری بخشی از درس و پیش از اتمام همه درس انجام خواهد داد. اهداف نهایی بخودی خود دارای اهمیت هستند ولی اهداف واسطه ای چندان اهمیتی ندارند.

۷ طبقه بندی اهداف آموزشی معروف به طبقه بندی بلوم اهداف آموزشی در این طبقه بندی به ۳ دسته حوزه شناختی، حوزه عاطفی و حوزه روانی - حرکتی تقسیم می شود. غالب حوزه شناختی دانش و معلومات و توانایی ها و مهارت های ذهنی را در بر می گیرد.

۸ ترجمه عبارتست از انتقال معنی از شکلی از گفتار به شکلی دیگر با برگرداندن مطلبی مفصل به شکل خاصه و انتزاعی ترجمه تبدیل و تغییر مطلب به هر طریق از شکلیذبه شکل دیگر است.

۹ ارزشیابی شامل ۲ طبقه داوری براساس شواهد درونی و داوری براساس ماک بیرونی است. پایین ترین طبقات حوزههای فوق دانش است بوده که زیربنای ۶ طبقه دیگر است.

۱۰ حوزه روانی- حرکتی با هدفهایی که بیشتر جنبه اعمال جسمانی دارند مانند تایپ کردن ورزش کردن و انجام دادن فعالیتهایی که به مهارت های گوناگون نیاز دارند مربوط است طبقه بندی تهیه شده به وسیله هارو به طور خاصه عبارتند از:

(۱) حرکات بازتابی

(۲) حرکات اساسی

(۳) توانایی های ادراکی

(۴) توانایی های فیزیکی بدنی

(۵) حرکت ماهرانه

(۶) ارتباط غیر کامی

۱۱ به کلیه تجربه‌های مثبت و منفی یادگیرنده از آموخته‌های قبلی که بر یادگیری مطلب تازه موثر است رفتار ورودی می‌نامیم رفتارهای ورودی شناختی به یادگیری شناختی پیش نیاز اشاره می‌کنند رفتارهای ورودی روانی - حرکتی مهارت‌های حرکتی پیش نیاز یادگیری را شامل می‌شود رفتارهای ورودی عاطفی به عاقل انگیزش و طرز برخورد یادگیرنده با موضوعات تازه دالت می‌کند.

۱۲ سنجش آغازین نوعی ارزشیابی تشخیصی بحساب آمده و وسیله اندازه گیری رفتارهای ورودی و تشخیص کمبودهای یادگیریهایی پیش نیاز دانش آموزان است. در سنجش رفتارهای ورودی مانند سنجش اهداف نهایی درس از وسایل اندازه گیری که غالباً همان آزمونها و امتحانهای پیشرفت تحصیلی کاسی هستند، استفاده میشود. تفاوت سنجش آغازین و پیش آزمون در این است که پیش آزمون بیشتر برای مقاصد پژوهشی مورد استفاده قرار میگیرد که همان آزمون نهایی درس با آزمون اهداف نهایی آموزش با فرم موازی یعنی شبیه و معادل آن است که پیش از آغاز درس به یادگیرندگان داده میشود.

۱۳ یادگیری به کسب توانایی یا رفتار خاص محدود نشده و همه فعالیت هایی را که در طول زندگی انجام میدهیم، شامل میشود یادگیری را میتوان کسب اطاعات تازه عادت های مختلف مهارتهای متنوع و ایجاد راههای گوناگون حل کردن مسائل بهترین تعریف از یادگیری را هیلینگارد و مارکیز در کتاب شرطی سازی و یادگیری معرفی کرده‌اند که عبارتست از ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده مشروط بر آن که این تغییر بر اثر اخذ تجربه رخ دهد.

۱۴ انواع یادگیری این طبقه بندی بر اساس کتاب شرایط یادگیری از رابرت گانیه در سال ۱۹۷۷ خاصه شده است.

- ❖ یادگیری عامتی غیر ارادی
- ❖ یادگیری محرک - پاسخ ارادی
- ❖ یادگیری زنجیره ای مهارت آموزی
- ❖ یادگیری کامی تداعی کامی
- ❖ یادگیری تمییز دادن محرک ها یادگیری مفهوم
- ❖ یادگیری قانون اصل
- ❖ حل مسئله

۱۵ یادگیری قاعده‌های سطح بالاتر از ترکیب قاعده‌های ساده قواعد سطح بالاتر درست می‌شوند که به آن حل مسئله گفته می‌شود نوع ۷ گانیه در ابتدا روی حل مسئله تاکید داشت ولی پس از آن ترجیح داد روی یادگیری قاعده‌ای سطح بالاتر تکیه کند.

۱۶ یادگیری رفتارهای بازتابی ساده ترین نوع یادگیری بوده که با عنوان یادگیری عامتی نام برده شده است. نام دیگر این یادگیری شرطی سازی پاسخگر بوده زیرا رفتاری که شرطی یا آموخته می‌شود رفتار پاسخگر است. جاندار از طریق این نوع رفتار به محرک های مشخص پاسخ می‌دهد و بدون وجود این محرکهای مشخص رفتار پاسخگر از جاندار سر نمی‌زند.

۱۷ رفتارهای پاسخگر رفتارهایی متفعل و غیر ارادی بوده که از موجود زنده در حضور محرک بطور خود به خودی سر می‌زند. رفتارهای کنشگر خودانگیخته ارادی و فعال بوده و جاندار از آن طریق بر محیط خود به عمل یا کنش می پردازد. ترند ایک اولین فردی است که به مطالعه رفتار کنشگر و کشف قوانین یادگیری این نوع رفتار پرداخت. قانون اثر به اثراتی گفته میشود که هر رفتار بدنبال می‌آورد و تعیین کننده این است که آن رفتار تکرار میشود یا نه بنظر ترند ایک پاداش عبارتست از یک نتیجه رضایتبخش که بدنبال رفتار فرد می آید. طبق قانون اثر اگر رفتاری منجر به یک نتیجه رضایتبخش شود یعنی به پاداش بیانجامد آن رفتار آموخته میشود.

۱۸ تقویت مثبت: در شرطی کردن رفتار کنشگر بعد از رفتار محرک یا رویدادی ارائه میشود که نتیجه آن افزایش رفتار مورد نظر است که به آن تقویت مثبت و به محرکی که بعد از رفتار آمده و سبب افزایش رفتار میشود محرک تقویت کننده مثبت یا تقویت کننده مثبت گفته می‌شود.

۱۹ تقویت منفی: بر خلاف تقویت مثبت که در آن ارائه تقویت کننده مثبت رویداد (مطلوب) بعد از رفتار باعث افزایش آن رفتار میشود در تقویت منفی بعد از انجام رفتار از سوی جاندار یک رویداد نامطلوب حذف شده که منجر به افزایش رفتار یادگیرنده می‌شود. تقویت کننده منفی محرکی است که فرد میکوشد تا از طریق انجام رفتار کنشگر تماس خود را با آن قطع و یا از آن احتراز کند به محرک تقویت کننده منفی محرک آزارنده نیز میگویند.

۲۰ تنبیه تنبیه عبارت است از دادن یک محرک آزار دهنده یا تقویت کننده منفی یا محرک تنبیه کننده به دنبال یک رفتار نامطلوب برای کاهش دادن احتمال وقوع آن رفتار.

۲۱ یادگیری معنی دار کامی یکی دیگر از نظریه های شناختی نظریه یادگیری معنی دار کامی دیوید از وبل است این نظریه نیز مانند گشتالت به فرایندهای شناختی و ذهنی و تاثیر تجربه بر این فرآیندها بیش از یادگیریهای ناشی از شرطی شدن اهمیت می‌دهد. در نظریه وی شرطی شدن نوعی یادگیری ابتدایی و کم اهمیت تلقی شده که بیشتر ویژه حیوانات است.

۲۲ یادگیری از راه مشاهده یکی از نظریه‌های یادگیری که هم جنبه رفتاری دارد و هم جنبه شناختی نظریه یادگیری مشاهده ای اجتماعی است مهمترین نظریه پرداز در این زمینه آلبرت بندورا است در یادگیری اجتماعی بندورا گفته شده که یادگیرنده از طریق مشاهده رفتار دیگران به یادگیری می‌پردازد وقتی شخص رفتاری دیگری را مشاهده کرده که آن شخص برای انجام آن رفتار پاداش یا تقویت دریافت میکند آن رفتار توسط فرد مشاهده کننده آموخته میشود که به این نوع پاداش با تقویت تقویت

۲۳ مراحل یادگیری از راه مشاهده بندورا یادگیری از راه مشاهده را در چهار مرحله توضیح داده است.

۱) مرحله توجه

۲) مرحله یاد سپاری

۳) مرحله باز آفرینی

۴) مرحله انگیزشی (تقویتی)

۲۴ اگر دانش آموز قانون شکن رهبر گروه و مورد عاقه همکاسی‌هایش باشد بعنوان سرمشق کاس تاثیر رفتار او خیلی زیاد خواهد بود بهترین راه مقابله با رفتارهای نامطلوب دانش آموزان بی توجهی به این نوع رفتارها و تقویت رفتارهای مطلوب آنان است.

۲۵ در حافظه حسی اطاعات دقیقا مطابق با محرکهای حسی ذخیره میشوند ولی در حافظه کوتاه مدت اطاعات بصورت رمز در می‌آیند رمزگردانی. در حافظه کوتاه مدت اطاعات معموا به شکل صوتی یا شنیداری رمزگردانی میشوند اما این حافظه از رمزهای دیگری چون رمز دیداری و معنایی نیز استفاده میکند. حافظه کوتاه مدت از لحاظ گنجایش و زمان محدود است. گنجایش این حافظه را ۷۰۲ ماده اطاعاتی برآورد کرده اند حافظه کوتاه مدت را میتوان حافظه هوشیار آدمی دانست زیرا ما از تمام محتوای آن آگاه هستیم و هر یک از اطاعات موجود در این حافظه را میتوانیم به سادگی به یاد آوریم.

۲۶ اطاعات فراموش شده از حافظه کوتاه مدت بطور کامل از یاد رفته و برای دوباره زنده کردن آنها هیچ راهی بجز باز آموزی وجود ندارد اطاعات وارده به حافظه بلند مدت هرگز از بین نرفته و با فراهم بودن شرایط مناسب همیشه قابل بازیابی هستند. یکی از نظریات درباره علت فراموشی حافظه بلند مدت مربوط به پیروان نظریه پویایی روانی فروید بوده که میگویند بعضی اوقات بعضی اطاعات با خاطراتی را که نمیخواهیم به یاد آوریم بطور عمد واپس زده و به همین دلیل آنها را فراموش میکنیم که به این نظریه واپس زدن یا سرکوب گفته میشود.

۲۷ مفهوم آموزی یکی از مهمترین انواع یادگیری در انسان است. مفهوم هسته اصلی تفکر آدمی را تشکیل میدهد. مفهوم آموزی با تشکیل مفهوم نوعی طبقه بندی است. ما از راه طبقه بندی اشیا و امور آنها را شناسایی کرده و از پیچیدگی محیط می‌کاهیم.

۲۸ عالی ترین هدف آموزش و پرورش در تمامی سطوح تحصیلی ایجاد توانایی در حل مسئله و آفرینندگی (خاقیت) در یادگیرندگان است دیگر اهداف پرورشی پیش نیاز اهداف مربوط به حل مسئله و خاقیت بحساب می‌آیند مفهوم و اصل عناصر

اصلی تفکر بحساب می آید سته و آفرینندگی فرآیندها با جریان های اصلی تفکر هستند. در حل مسئله باید اطاعات آموخته شده قبلی بویژه اصولی که یادگیرنده قبا آموخته است به طریقی تازه باهم ترکیب شوند حل مسئله مستلزم دیدن امور از راه های جدید است.

۳۹ یکی از ویژگیهای اصلی تفکر آفریننده تفکر واگر است. در تفکر همگرا نتیجه تفکر از قبل معلوم است یعنی همیشه یک جواب درست یا غلط وجود دارد. در تفکر واگرا جواب قطعی وجود نداشته و تعداد زیادی جواب موجود است که هر یک از آنها ممکن است از نظر منطقی درست باشد.

۳۵ معروف ترین روش در پرورش استعدادهای خاق روش بارش مغزی است این روش پاسخهای واگرا و آفریننده دانش آموزان را افزایش میدهد. روش دیگر در بالا بردن سطح فعالیت‌های خاق یادگیرندگان آموزش مهارتهای پژوهشی است. آموزش مهارتهای پژوهشی به طرح و آزمودن فرضیه از سوی یادگیرندگان کمک میکند. روش مطالعه آفریننده نیز روش موثری در آموزش خاقیت است.

۳۱ مراحل آموزش برای یادگیری در حد تسلط نخستین مرحله تعیین اهداف آموزشی درس در قالب اهداف رفتاری است بهترین راه تهیه اهداف آموزشی استفاده از جداول مشخصات درس است. بعد از تهیه اهداف آموزشی معلم باید به تهیه رفتارهای ورودی اقدام کند.

۳۲ در روش آموزش در حد تسلط دو نوع ارزشیابی تکوینی و تراکمی مورد استفاده قرار میگیرد. ارزشیابی تراکمی معموا در پایان درس اجرا شده و نتایج آن برای تعیین اینکه یادگیرندگان در یادگیری مطالب درسی به حد تسلط رسیده اند یا نه مورد استفاده قرار میگیرد. ارزشیابی تکوینی در پایان هر مرحله یا واحد آموزشی اجرا شده و هدف از آن تعیین نقاط قوت و ضعف فعالیتها و تدابیر آموزشی معلم و کوشش های یادگیری دانش آموزان است.

۳۳ تقویت مثبت تقریبا همان روش پاداش است تفاوت پاداش و تقویت مثبت در این است که هدف ما در پاداش دادن به رفتار مطلوب افراد ابراز قدردانی و سپاسگزاری از اعمال گذشته آنهاست اما هدف ما ضرور تا تکرار آن رفتار در آینده نیست در صورتی که هدف ما در تقویت الزاما تکرار آن رفتار است مهمترین عامل افزایش و ادامه رفتارهای ما در زندگی روزانه تقویت کننده های مثبت هستند.

۳۴ فوریت تقویت یعنی اینکه معلم باید رفتار مطلوب دانش آموز را بافاصله و بدون وقفه تقویت کند یکی از اصول مهم تقویت این است که در آغاز یادگیری باید همه موارد رفتار مورد نظر بدون وقفه تقویت شوند.

۳۵ روشهای ایجاد رفتارهای مطلوب تازه در دانش آموزان:

- ❖ (۱) سرمشق گیری
- ❖ (۲) شکل دهی رفتار
- ❖ (۳) زنجیره کردن رفتار
- ❖ (۴) زنجیره کردن وارونه

۳۶ تقویت فوری یک رفتار منجر به افزایش احتمال یا نیرومند شدن آن رفتار میشود سیری عبارتست از اشباع شدن از تقویت اگر تقویت یک رفتار برای مدتی طوانی ادامه یابد ممکن است سرانجام اثر تقویتی خود را از دست داده و منجر به کاهش یا توقف رفتاری که برای کسب آن تقویت انجام میگیرد بشود روش سیری استفاده زیادی در محیط آموزشگاه نداشته و از آن بیشتر در موقعیتهای بالینی و درمانی یعنی در رابطه با بیماران روانی و عقب ماندگان ذهنی استفاده میشود. در استفاده از این روش رفتاری که تکرار میشود نباید متفاوت با رفتار نامطلوب باشد.

۳۷ خشن ترین و نامطلوب ترین روش تغییر رفتار | تنبیه یعنی ارائه یک محرک آزاردهنده بعد از یک رفتار نامطلوب بمنظور کاهش دادن آن رفتار محرک آزاردهنده در مورد استفاده در تنبیه همان تقویت کننده منفی است یعنی هم در تنبیه و هم در تقویت منفی از تقویت کننده منفی استفاده می‌شود.

۳۸ ارزشیابی تراکمی ویژه عملکردها با اهداف نهایی است یکی از اهداف ارزشیابی تراکمی تعیین میزان یادگیری کلی دانش

آموزان و نمره دادن به آنهاست. نتایج حاصل از ارزشیابی تراکمی منبع معتبری برای قضاوت درباره اثر بخشی کار معلم و میزان توفیق او در پیاده کردن مراحل مختلف طرح آموزشی اوست.

۳۹ یکی از عوارض جانبی نامطلوب نظام نمره دهی این است که یادگیرندگان بجای کوشش برای یادگیری در جهت کوشش برای کسب نمره بالا تشویق میشوند. متأسفانه تا زمانی که دادن نمره تعیین کننده سرنوشت یادگیرندگان است این مشکل به قوت خود باقی خواهد بود.

۴۰ جریمه کردن یعنی کم کردن مقداری از تقویت کنندههایی که فرد قبا بدست آورده بعلت رفتار نامطلوبی که انجام داده است. جریمه رانندگان متخلف کم کردن حقوق از کارمندان به به سبب غیبت از کار و کم کردن نمره از دانش آموزان در نتیجه کارهای بدی که انجام داده‌اند نمونه‌هایی از این روش هستند. جریمه نباید خیلی سنگین باشد که فرد بتواند با کوشش خود آن را جبران کرده با برای معیشت خود دچار مشکل نشود.